

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno rigorozanta/rigorozantky:	Mgr. Jan Rosenthaler
Téma práce:	Porovnání pojetí práva v díle Franze Kafky a Friedricha Dürrenmatta
Rozsah práce:	63 stran vlastního textu včetně mezer včetně poznámek pod čarou, Roigorosant uvádí rozsah 194 925 znaků vlastního textu včetně mezer a poznámek pod čarou
Datum odevzdání práce:	26.10.2024

1. Aktuálnost (novost) tématu

Tématem oponované práce je komparace vybraných právních otázek v díle Franze Kafky, významného literáta z českých zemí a Friedricha Dürrenmatta, švýcarského spisovatele, dramatika ad. Téma je bezpochyby originální a relativně nové, zároveň má interdisciplinární přesahy z čistě právní, resp. právněhistorické oblasti do oblasti kultury, literatury, filozofie apod., což je chvályhodné. Srovnání může nabídnout i odlišné vzdělání, resp. sociální prostředí obou umělců. Téma jako takové bezpochyby náleží do právních dějin jako odvětví jurisprudence tím, že oba zkoumaní literáti žili v minulosti a dotýkali se práva, které znali dle času, místa a dle dalších kritérií. K tomu lze doplnit, že pohled, který kolega použil, je spíše prezentistický, více bylo pracováno s platným právem a teoriemi, než s dobovými normami a principy a nabízí se otázka, zda zpracování neposouvá práci mimo právní historii a práce v této podobě neměla být postoupena na jiné pracoviště. V širším pojetí bychom snad mohli práci považovat za přínosnou diskurzu právní archeologie, jež do právní historie náleží. Srovnání švýcarského a česko-německého (rakouského) pohledu může rozšířit obzory a znalosti práva. Za, do jisté míry, problematické lze považovat skutečnost, že oba autoři nežili ve stejném období, Dürrenmatt se narodil 3 roky před Kafkovou smrtí, navíc žánr obou autorů byl odlišný a použité předpisy v práci jsou obvykle současné, tedy nabízí se otázka, nakolik může mít toto srovnání reálnou vypovídající relevanci. Toho si je ostatně vědom i rigorosant (viz s. 2 a 61 práce).

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Jak již bylo uvedeno výše, téma nezahrnuje jen právněhistorické otázky, vyžadovalo širší, komplexnější pohled a přesah včetně právněfilozofického i obecně filozofického a historického, kdy lze zvláště vyzdvihnout výběr srovnávaných právních institutů, resp. koncepcí v díle obou komparovaných umělců, který prokázal schopnosti kol. Rosenthalera tvorby a konceptualizace odborného textu. Rigorosant čerpal zejm. z literatury, právních předpisů a internetových zdrojů. Připomínku lze vznést zejm. k absenci řady dobových právních předpisů, zejm. pak také vůbec dobového švýcarského práva. Zdroje, z nichž autor vyšel, i jejich zpracování, z práce činí spíše právněfilozofický text, příp. text z dějin umění (pohled na právo prismatem beletrie viz ostatně s. 2 práce), než právněhistorický text. Jak již bylo uvedeno výše, bylo by možné v určitém pohledu práci k právní historii řadit z hlediska právní archeologie, nicméně zvláště vzhledem ke skutečnosti, že jde o rigorózní práci, měla být tato skutečnost významným způsobem reflektována.

Za zásadnější nedostatky práce považují absenci výzkumné otázky, nevyořádnání se s otázkou dosavadního stavu bádání o tématu (např. srovnání některých právních otázek u Kafky a Dürrenmatta provedla Tomoko Masuzawa, profesorka srovnávací literatury a historie, kterou cituje práce na s. 31 práce ad.), příp. alespoň provedení rozboru nejvýznamnějších použitých zdrojů, a také chybí popis a rozbor použitých metod. Z metod byly v práci použity zejm. logické a komparativní, vidět lze i prvky analýzy. Vlastní analýza by na některých místech mohla být hlubší či pestřejší (viz dále).

3. Formální a systematické členění práce

Práce se člení na stručný úvod (s. 1–3 práce), vysvětlující důvod volby tématu, přístupy autora, cíle práce a představující obsah práce. Naproti tomu v úvodu absentuje rozbor stavu poznání nebo alespoň přínosu nejdůležitějších použitých zdrojů i vymezení a vysvětlení uplatněných metod. Podobně není vysvětlena volba dílčích témat, jaký byl důvod volby? Např. ten, že jde o typický prvek v díle obou autorů?

Vlastní text oponované rigorózní práce je rozdělen na 6 nestejně dlouhých kapitol. Používá věcné hledisko a zabývá se otázkami pojetí spravedlnosti (1 kapitola s. 4 – 8 práce), formalismu soudního procesu (s. 9 – 14 práce), právem na spravedlivý proces (s. 15 – 32 práce), hmotným právem (s. 33 – 40 práce) a pojetím trestu (s. 41 – 57 práce). U otázky hmotného práva je převráceno pořadí autorů při jejich srovnání, avšak tato volba je logicky vysvětlena na s. 33 práce. Velmi stručná šestá kapitola (s. 58 – 60 práce) ve skutečnosti obsahuje úvahový text, vycházející z informací předchozích kapitol, jenž by se hodil spíše do závěru a ze systematického hlediska by proto měla tvořit součást závěru, který je obsažen na s. 61 – 63 práce. Vzhledem k rozsáhlým „prázdným“ koncům kapitol je rozsah vlastního textu práce spíše blíže dolní hranici minimálního požadovaného rozsahu rigorózní práce.

4. Vyjádření k práci

Mgr. Rosenthaler prokázal zaujetí pro téma, schopnost čtivě a srozumitelně psát, samostatně uvažovat a argumentovat a odborně zpracovat látku. Autor práci pojal netradičně, kdy text zasahuje do právní historie, nicméně lze vznést otázku, zda nepatří více do jiného odvětví práva, případně jiného odvětví vědy (literatury apod.). Výsledky antiplagiátorské kontroly nenasvědčují, že by práce nebyla autochtonním výstupem rigorosanta. Při zpracování textu byla použita literatura, právní předpisy a internetové zdroje. Cíl práce byl splněn. V práci nicméně chybí stanovení výzkumné otázky, rozbor metod a analýza stavu poznání, resp. použitých zdrojů. Jisté nedostatky lze spatřovat ve srovnávání autorů, kteří žili v jiném období a tvořili jiné formy umění a použití platněprávních předpisů místo dobových. Snaha o vysvětlení volby osob pro srovnání, učiněná v úvodu oponované práce (s. 1 – 3 práce) není zcela přesvědčivá, když napovídá spíše o rozdílech, než o shodách. Očekávat by bylo u rigorózní práce možné vlastní primární výzkum, který mohl ukázat např. z archiválií, korespondence ad., jak sami autoři o otázkách přemýšleli, než jen tlumočit, co o jejich názorech napsali jiní, a také více zpracovat dobové právo, včetně švýcarského, když by mělo být předmětem zkoumání, pokud je cílem získat skutečně reprezentativní závěry. Systematika práce je odpovídající, šestá kapitola a závěr, jež měly být spojeny, shrnují zajímavé myšlenky, argumenty a podněty. Přestože lze k práci vznést jisté připomínky, a to jak z hlediska její konceptualizace, tak systematiky, obsahu a zdrojové stránky, lze práci doporučit k obhajobě. Podrobnější připomínky viz v textu tohoto posudku.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíl práce, tak, jak byl vymezen v práci, byl splněn. Vzhledem k odevzdání práce v ak. roce 2024/2025 by neměla chybět výzkumná otázka.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Samostatnost při zpracování tématu je otázka, jíž může zodpovědět spíše konzultant. Systémy kontroly ukázaly 14% celkové shody a méně než 1% maximální shody s jednotlivou prací. Jejich výsledek nenaznačuje, že by práce byla plagiátem a nebyla originální tvorbou Mgr. Rosenthalera.

Logická stavba práce	Práce je postavena poměrně logicky, byť s výhradami uvedenými na jiných místech posudku. Upozornit lze na skutečnost, že v práci schází identifikace kritéria volby institutů a koncepcí, i kritéria výběru srovnávaných děl. Je nadbytečné oddělení šesté kapitoly od závěru práce.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Jak již bylo uvedeno výše, autor vychází primárně z literatury, právních předpisů a internetových zdrojů. Použité zdroje a práce s nimi odpovídají přístupu autora, nicméně schází příslušné švýcarské předpisy a více historických předpisů. V rigorózní práci z právní historie se obvykle již očekává i použití primárních zdrojů (tj. archiválií a tištěných pramenů). Čtenáři nesrozumitelná je pozn. 85 na s. 24 práce.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Analýza ve vztahu k textu se liší podle dílčích témat. Zčásti je přiměřená, někde by však mohla být vlastní analýza hlubší či odvážnější.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Úprava práce je odpovídající. V práci nejsou žádné grafy ani tabulky.
Jazyková a stylistická úroveň	Jazyková a stylistická úroveň je přiměřená. Gramatické překlepy jsou nepočtené. Např. na s. 5 práce je místo vykonavatele napsáno vykonatele, v pozn. 11 na s. 7 práce je zdvojení by a nadbytečná interpunkce. Na s. 40 práce namísto správního práva je napsáno správní práva.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Koncepční připomínku lze vznést k otázce, zda je předmětem práce srovnávání srovnatelného a zda jde o srovnání právněhistorické. Analýza právních institutů a myšlenek v dílech neprávnicků, včetně krásné literatury, dramatu ad. uměleckých žánrů, je bezpochyby možná. K získání relevantních výstupů je přitom vhodné hned zpočátku vytýčit hlediska, podle kterých bude výzkum prováděn a především identifikovat a pro čtenáře vysvětlit kritéria výběru příslušných koncepcí, institutů, pohledů apod., pokud má tedy výstupem být odborná práce. Uvedené vstupní vymezení pak může i naznačit, v rámci kterého oboru je obdobné dílo výstupem. V této souvislosti je možné doporučit pečlivější analýze zahraniční výstupy týkající se práva, resp. určitého oboru a umění, kdy se texty liší podle jejich povahy a oboru. Nejedná se přitom jen o anglosaskou oblast, jak kol. Rosenthaler uvádí. Jde o obecnější trend. Např. velmi často jsou podobné analýzy prováděny ohledně středověké a raně novověké literatury, jde mj. o právní archeologii v širším slova smyslu. V rámci vědecké kvalifikační práce by bylo možné pracovat s dobovými, než s platnými předpisy a též pracovat s primárními zdroji a na základě např. korespondence ad. zjistit, jaké byly názory a pohledy autorů uvedených textů, jak oni sami obsah svých děl chápali. Jak uvedl Petr Rákos v doslovu ke Kosztolányiho Krvavému básníku Neronovi, vypovídají díla, nejen o době a institucích, nýbrž. i o autorech samotných.

Diskutovat je možné nad tvrzením autora, že „čtení takzvané krásné literatury někdy může vyložit paragrafy lépe než všechny odborné komentáře a judikáty.“ Uvedená literatura je přínosná spíše než tím, že by dokázala lépe paragrafy vysvětlit, tím, že předestírá odlišný pohled, který může být pro recipienta sdělení srozumitelnější (nikoliv nezbytně však ve smyslu správnosti ve vztahu k matérii práva) a může ukázat lépe rozdíl mezi právem psaným a právem živým, právní realitou. U spravedlnosti by bylo možné zmínit aristotelovskou systematizaci spravedlnosti nebo J. Rawlse

a dotknout se hodnot a účelu v právu, kdy právě jejich vnímání je pro konstrukci spravedlnosti důležité. Tím by práce mohla představit na některých místech vlastní hlubší či odvážnější analýzu, než reprodukci názorů jiných vědců (např. Minkkinena, Banakara či Schatzové ohledně kafkaovského pojetí spravedlnosti v Zámku – viz s. 5 - 6 práce, Wolfa na s. 10 práce ohledně byrokracie, Tenckhoffa na s. 27 práce ohledně hodnocení advokátů aj.). Např. v posledně řečeném případě bylo možné čerpat z dobové úpravy i literatury nebo archivních zdrojů ohledně úpravy advokátů.

U trestání bylo možné více pracovat s dobovými odvětvovými koncepcemi trestání – konsekvencialistickou a deontologickou (resp. klasickou a progresivní) a absolutní a relativní. Pokud si dobře vzpomínám, tak i román Porucha, končící smrtí Trapse (s. 8 práce) byl v češtině nahrán jako mluvený román. Nastavení formálních náležitostí procesu, aby byly předvídatelné, ještě neznamená, že strany si jsou či mají být rovny (což tvrdí práce na s. 9 práce). U zásady legitimního očekávání je nicméně znalost formy důležitá. Zapomínat však u formalismu nelze na ritualismus, symbolismus (ten je v práci zmíněn odděleně od formalismu u Dürenmatta na s. 21 práce ovšem jako náhrada, doplnění či protiklad formálního, právního soudu a procesu), spojení s vyšší spravedlností, které samy bývaly také ve formalismu zrcadleny (např. přísahy, dosud v řadě států světa včetně USA, se přísahá na posvátné texty či různé devocionální předměty). Na s. 10 práce spíše než současná úprava, mohla být u Zámku i Procesu analyzována dobová právní úprava. Právě srovnání dobové teorie ohledně závaznosti soudních rozhodnutí v českých zemích a ve Švýcarsku a též dobové úpravy a judikatury by mohlo napomoci lépe osvětlit otázky ohledně rozdílnosti přístupu Kafky a Dürenmatta k formalismu procesu, což nemuselo být dáno jen subjektivním vnímáním obou autorů.

U práva na spravedlivý proces (s. 14 an.) by bylo vhodné zmínit zejm. dobovou úpravu trestního a správního práva procesního, než jen civilního a pokud autor sklouzává k prezentismu, tak jistě neměl vynechat ani Listinu. Jedná se o odraz zvolené koncepce práce, jež se ke škodě práce nepřiměřeně vzdálila právní historii. Proto obdobnou připomínku lze vznést u dalších zásad, např. u kontradiktornosti (s. 23 – 25 práce) atd. Výsledkem pak je např. ryzí ahistorismus a prezentismus, kdy děj v Procesu je posuzován podle platného právního řádu. Přestože kol. Rosenthaler zmiňuje, že „nemůžeme posuzovat dle současného trestního řádu“ (s. 24 práce), činí tak a analýzu dobové úpravy vynechává. U navazujícího tvrzení „tato zásada však v lehkých obměnách platila i za jeho doby“ (s. 25 práce) odkazuje na Ghoshe, citovaná poznámka je pro čtenáře nesrozumitelná. Podobně na s. 39 práce se nemusel text u tvrzení, že Kafka skládal zkoušku ze správního práva a měl s ním zkušenost, omezit na stručnou noticku z literatury, nýbrž bylo možné využít právní úpravu i rozsáhlou literaturu ohledně dobových právnických studií, příp. příslušné archiválie.

Domnívám se, že analýza Návštěvy staré dámy v práci (s. 52 práce) je nepřesná, neboť v ní nešlo o trest smrti a popravu (vykonávací řízení), ale lze diskutovat spíše o trestnosti Claire Zahanassianové jakožto např. nepřímé pachatelky či návodce a obyvatel obce jakožto pachatelů, o trestnosti jejich jednání ve vztahu k motivu jednání apod. Pozitivně lze hodnotit zvláště analytické závěrečné pasáže práce (6. kapitola a závěr).

Otázky:

1. Zásada rovnosti zbraní v procesu v díle F. Kafky a F. Dürenmatta.

2. Pojetí kterého z Vámi zvolených autorů bylo podle Vás blíže právní úpravě a které je Vám bližší?

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě.	Doporučuji práci k obhajobě.
--	------------------------------

V Praze dne 25.1.2025.

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.
oponent/oponentka